

Білобровець О.М.,
к..н., доцент кафедри історії України
Житомирського державного
університету ім. І. Франка

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ ЖИТОМИРА (БЕРЕЗЕНЬ-ЖОВТЕНЬ 1917 Р.)

У статті показано піднесення суспільно-політичного життя польської громади міста Житомира після російської буржуазної та української революцій 1917 р. Представники польської інтелігенції та елітних кіл взяли активну участь у створенні нових органів влади. Серед керівників основних інституцій міста поляки очолювали Житомирську міську думу, поліцію, губернське представництво Тимчасового уряду. У місті відновили свою діяльність раніше утворені й виникли нові громадські організації та інституції, статuti і завдання яких обговорювались на загальних зборах – віче. Ідейне розмежування і інституційне оформлення різних політичних напрямків в польському політичному житті не завадило реалізації спільних національних проєктів у місті.

Ключові слова: *суспільно-політичне життя, польська громада, Житомир, лютнева буржуазна революція.*

Вивчення кризових моментів історії і їх впливу на соціальне життя має велике значення з огляду на можливість концентрації творчої енергії і реалізацію нагальних завдань суспільства. Російська лютнева буржуазна революція 1917 р. принесла перемогу російським демократичним силам, викликала хвилю національних революцій, активізувала прихильників соціалістичної ідеї і подарувала надію народам, що її населяли на власну політичну свободу. Новий імпульс у боротьбі за свою незалежність одержало польське населення.

Революційні події активізували суспільно-політичне життя поляків не тільки у найбільших осередках, але і в менших містах та провінційних містечках України. Активність польської громади була різної інтенсивності і напруги, мала свої особливості в різних місцевостях, що залежало від їх кількості, наявності впливової еліти, традицій національного життя.

Питанню суспільно-політичного життя поляків в Україні в період 1917-1918 рр. приділив увагу у своїй монографії український історик Я. Калакура [10]. Позицію польських політичних сил Наддніпрянщини у добу Української Центральної Ради висвітлив у статті М. Потапенко [11]. Польські історики М. Мондзік, М. Коженювський та ін. у загальній історії польського населення на сході України відтворили їх участь у громадському житті краю [21]. Дана стаття пропонує дослідження участі польського населення Житомира в громадському і політичному житті міста в період кардинальних змін, викликаних революційними подіями в Росії та в Україні в 1917 р.

Після зречення влади царем Миколою II в Житомирській губернській земській управі 04 березня 1917 р. відбулось термінове надзвичайне засідання під головуванням Б. Лелявського. На засіданні були присутні представники міського самоуправління, державних структур, громадських організацій і місцевої преси. Було прийнято рішення написати звернення до населення, яке було надруковано у пресі, і у якому повідомлялося про зречення царем влади, підпорядкування армії Тимчасовому уряду і заклик спокійно і дружно працювати, щоб подолати ворога [7, с. 3].

Лютнева революція викликала небувалу активність усіх груп житомирського суспільства. Польська громада організовувала зібрання, відновлювали свою діяльність і утворювалися нові громадські і політичні організації. Польське населення взяло активну участь у формуванні нових органів влади. Польські організації вислали до Виконавчого комітету, що був утворений при міській раді під керівництвом президента міста А. Півоцького своїх делегатів: Я. Хмелевського, ксьондза І. Чижевського, М. Лібровича, С. Плотницького, С. Саліса, М. Скоковського та ін. Міліцію очолив С. Бржостовський. У губернському комітеті працювали поляки: М. Лібрович, С. Саліс, М. Куліковський і С. Плотницький. Комісаром Тимчасового уряду у Волинській губернії став голова

губернського земства, депутат Державної Думи – Б. Лелявський. Всі урядовці попередньої влади, крім губернатора і віце-губернатора, вийшли на роботу і визнали новий уряд. 09 березня місто заповнили маніфестації військ, робітників, шкільної молоді, яких вітали представники нової влади.

У п'ятницю 10 березня відбулось урочисте богослужіння на польській кафедрі за тих, хто загинув за свободу, яке відправив біскуп І. Дубовський разом з кліром. Особливе враження склали прапори з підписом: «За вашу і нашу свободу», які тримала польська молодь. Після служби сформувався похід з прапорами на чолі і з піснею «Ще не вмерла Польща» під будинок земства у Житомирі, щоб від імені громадськості привітати уряд. До присутніх звернувся комісар Тимчасового уряду Б. Лелявський, який подякував за маніфестацію і закінчив промову словами: «Поруч вільної Росії повинна стати її незалежна сестричка Польща. Вільні слов'янські народи одержать перемогу над спільним ворогом, і на полі переможної битви втіляться гасла Грюнвальду» [14, s. 2]. Від імені земства польською мовою вітав маніфестантів Соколовський, від польської громадськості виступили представник молоді М. Лібрович і С. Доманевська. На зворотному шляху похід повернув до польської школи і після промов його учасники розійшлися.

На зібранні делегацій від польських товариств, яке відбулося в той же день після полудня, було вироблено програму діяльності і підготовки загальнопольського віче. Присутні визнали за необхідне підпорядкуватися у своїй діяльності «Польському виконавчому комітету на Русі» (Polski Komitet Wykonawczy na Rusi) (ПВК), утвореному в Києві рішенням І з'їзду польських організацій в Україні. Ця інституція стала головним виконавчим і розпорядчим органом, що представляв поляків в Україні. Одним з перших розпоряджень (okólników) Комітету було призначення в губернії, міста і повіти комісарів, як своїх представників для зв'язку з місцевостями. В губерніях та містах утворювалися комісаріати, до складу яких входили

представники різних польських організацій, інституцій, професійних груп [14, s. 2].

15 березня 1917 р. у Житомирі відбулось перше загальнопольське віче. У залі Кредитного товариства зібралось близько тисячі осіб. Від імені делегацій польських товариств віче відкрив С. Лібрович, зазначивши, що в умовах перевороту в Росії треба офіційно репрезентувати польське середовище. До президії увійшли представники усіх суспільних верств.

Загальну ситуацію в Україні серед поляків окреслив В. Душинський, який був призначений Польським виконавчим комітетом на Русі (ПКВ) комісаром на Волині. Комісаріат, утворений за розпорядженням ПКВ У Житомирі, очолювали М. Скоковський та Ч. Бржостовський, які були представлені на зібранні.

Від імені польських робітників і військових віче привітав І. Тифчинський. Він засвідчив, що польські робітники не будуть замикатися на своїх професійних потребах і визнають необхідність спільної роботи на благо вітчизни. Від імені військових запевнив, що вони подвоять сили в подоланні зовнішнього ворога і висловив братерські почуття тим силам в Росії, які здобули свободу. Останню доповідь з програмою діяльності виголосив К. Віщак. Для впровадження у життя найнагальніших національних проєктів – створення народних (ludowuch) і середніх шкіл, професійних організацій – комісаріат створив у себе відповідні секції. Сердечно було сприйнято виступ представників польської молоді. На віче було затверджено комісара ПКВ В. Душинського, В. Кушеля і Щ. Понятовського, а також члена ПКВ на Русі – Р. Кнолля.

Прийнята на віче резолюція висловлювала привітання братньому російському народові, який в ім'я свободи пролив море крові впродовж століть і краще може оцінити одержану свободу. Засвідчувалась прихильність Тимчасовому уряду і Польському виконавчому комітетові на Русі, наголошувалось на необхідності забезпечення національної єдності польського народу. До відома взято виникнення тимчасового польського

міського комісаріату у Житомирі, створеного із представників польських товариств, професійних груп і суспільних верств для спільної діяльності на місці як виконавчого органу ПКВ на Русі [15, s. 2].

Після прийняття 17 березня Тимчасовим урядом відозви до поляків з проголошенням незалежності і об'єднання польського народу, у Житомирі до комісара уряду, депутата Б. Лелявського була організована депутація з висловленням вдячності щодо прийнятого акту. У ній взяли участь ксьондз-біскуп І. Дубовський, президент міста А. Півоцький, комісари ПКВ на Русі В. Душинський і Щ. Понятовський, комісари ПКВ на місто Житомир – М. Скоковський, Ч. Бржостовський, делегат до малого губернського комітету С. Саліс, представник житомирського комітету Товариства допомоги жертвам війни полякам – М. Лібрович. У промовах зазначалось, що мрії дідів і батьків нарешті збулися, що коаліційні держави визнали метою війни – об'єднання польських земель [16, s. 2].

Відозва Тимчасового уряду до поляків урочисто була відзначена польською громадою Житомира. У семінарійському костелі відбулось богослужіння, проведене біскупом І. Дубовським. По завершенню з балкона, прикрашеного польськими штандартами, до присутніх звернулися з промовами В. Душинський, М. Лібрович, від робітників І. Тифчинський, від імені військових солдат – І. Єндржиєвський. Потім було сформовано похід, який очолювався польськими офіцерами і солдатами, польськими військовополоненими з Австрії, за ним йшли польський губернський і міський комісаріати з правлінням польських організацій, товариство польських жінок, робітники і ремісники і врешті хор скаутів. В урочистостях взяли участь численні росіяни, групи українців та євреїв [17, s. 2].

5-6 квітня у Житомирі пройшло обговорення основних положень реформи місцевого самоврядування. На загальних зборах головного управління у справах з місцевого самоврядування пропонувалось надати право волосним зборам і міським дрібним одиницям утворювати колегіальні і

одноособові виконавчі органи. Брати участь у виборах і право бути обраними надавалось усім особам, які досягли 21 року. Вибори мали відбутись таємним голосуванням. Кожна громадська рада утворювала виконавчий комітет з довільно визначеною кількістю членів [8, с. 3]. На засіданні Волинської губернської громадської ради, складеної з представників інституцій, громадських і національних організацій було вибрано Виконавчий комітет на чолі з Б. Лелявським для управління губернією, а також комітет для приготування і проведення виборів по гмінах і повітах. У Виконавчий комітет вибрано 19 осіб, серед яких поляки: Й. Яніцький, Б. Бржостовський, Дружиловський, С. Бржостовський М. Лібрович [17, с. 2].

16 травня була затверджено кількісний склад губернської громадської ради, до якої входили 33 особи, з яких 12 – від громадських повітових рад, 1 – від соціалістів-революціонерів, 1 – від конституційних демократів, 1 – від Бунда, 2 – від ради робітників, 3 – ради солдатських депутатів, 1 – від української ради, 1 – від польських організацій, 1 – єврейських організацій, 1 – від союзу працівників народної школи Волині. Делегати вибиралися організаціями і делегувалися в губернський Виконавчий комітет. На засіданні М. Скоковський висловив протест щодо надання одного місця польським громадським організаціям. Він назвав несправедливим це рішення, оскільки на Волині проживає 400 тис. поляків і запропонував надати полякам 4 місця [12, с. 3].

11 червня 1917 р. на засіданні ради губернських громадських організацій було відхилено пропозицію щодо членства у раді трьом організаціям, зокрема Центральному громадському комітету (ЦГК) Царства Польського. Ці організації у вигляді протесту залишили зал засідань, заявивши, що це порушення більшості, затвердженої ними ж «радянської конституції», що позбавляє меншість будь-яких прав. Разом з цим, на ім'я голови Волинського губернського союзу громадських організацій було направлено протест у зв'язку з позбавленням членства частини

організацій. Вважаючи, що громадські організації не можуть ухилитися від активної роботи в історично-переломний час, вони звернулися із закликом утворити дійсно дієву губернську раду для всіх існуючих на Волині організацій. Цей протест підтримало десять організацій [1, с. 4]. Однак, вплинути на загальну ситуацію і збільшення представництва громадських організацій це не могло.

Урочисто і масово у Житомирі було відзначено День Конституції. 3 травня польська шкільна молодь зібралася в костелі на святкове богослужіння, а потім вирушила до театру, де відбулись заходи, організовані школярами. Зібрані під час них кошти, направлялись на розвиток польської освіти. Основні урочистості були відкладені на неділю 06 травня. У той день, у святково прикрашеному зеленими фєстонами, польськими штандартами і гербами театрі, відбулись урочисті заходи. Вечір відкрив М. Скоковський, промову про Конституцію виголосив К. Верчак. У цей вечір на підтримку польської освіти було зібрано 4000 руб. [18, с. 2].

Вже в перший післяреволюційний місяць, у Житомирі, як і у всій польській спільноті Російської імперії, у суспільно-політичному житті проявилися три напрямки: національний, демократичний і соціалістичний. У Житомирі було утворено місцеві комітети Демократичного союзу і Національного клубу. Впродовж весни 1917 р. між ними відбувалися дискусії і з'ясування політичних і громадських позицій щодо основних питань суспільного життя. Прикладом може бути дискусія, влаштована у Житомирі 30 квітня 1917 р. за участю польських громадських і політичних діячів з Житомира і Києва.

Віче розпочалось із доповіді відомого громадського діяча, демократа Є. Старчевського про польську політику поточного моменту. У виступі він звинуватив партію Народових демократів (народовці, ендекі) у тому, що під час війни вони представляли російсько-коаліційну орієнтацію, знаходились у тилу, а не йшли разом з народом і не пропагували незалежницьких настроїв. На його думку, поляки дозріли до

такого політичного життя, в якому є класичні політичні напрямки: консервативний, демократичний і соціалістичний. Тому не повинні народовці представляти всі напрямки і бути національною партією, швидше націоналістичною. Неприпустимим вважав Старчевський легковажити Радою Стану, як офіційним органом Королівства Польського і її рішеннями. Наступний виступаючий Р. Кноль з Києва солідаризувався з доповідачем і застеріг присутніх від небезпеки залежності польської справи від перемоги того чи іншого протиборчого табору.

Протилежну позицію зайняли представники ендеків: з Києва К. Карлічек, і з Житомира – В. Верчак. Вони пояснювали позицію Національного комітету в Петрограді, який з початку війни ставив питання об'єднання польських земель перед центральними державами. Вони стверджували, що Рада Стану не є національним урядом, а швидше польським посольством по відношенню до коаліції [18, s. 1].

Розмежування політичних сил відбулось під час III з'їзду польських організацій у Києві, який розпочався 18 червня. Мандатна комісія із 571 делегата дійсними визнала 555, решта вважались гостями [2, с. 4]. На з'їзді було представлено 233 польських громадських організації з Правобережної України, Чернігівської і Полтавської губерній. Житомир представляли 15 організацій та інституцій [22, s. 92-95]. Впродовж 7 днів проходили засідання, на яких обговорювались важливі питання спільного життя поляків в Україні і ставлення їх до владних структур і політичних сил в Росії, Україні, Королівстві Польському. На четвертий день засідань під час прийняття резолюції щодо визнання польського уряду в Королівстві Польському – Ради Стану і діяльності Міжпартійного кола, представники демократичного блоку залишили зал засідань, не згодившись зі змістом документу [2, с. 4].

Однак, діяльність з'їзду була продовжена. Розбіжності політичних поглядів і дискусії в межах польської громади не завадили їй спільно вирішувати питання піднесення

національного життя. Зокрема, одноголосно було прийнято резолюцію щодо створення у місцевостях з переважаючим польським населенням Польських домів і польських шкіл, як початкових, так і середніх. Розвиток польської освіти викликав широку підтримку всього польського населення в Україні.

Початок збору коштів на влаштування польських шкіл і підтримку польської молоді розпочався у березні 1917 р. Житомирський біскуп І. Дубовський надав на місцеву польську школу – 500 руб., на польські народні школи – 200 руб., на підтримку польських молодіжних організацій – 200 руб., на Товариство добротності 700 руб. Підтримали польські народні школи президент міста А. Півоцький і громадський діяч Я. Хмелевський, надавши по 100 руб. [20, s. 3].

02 березня в одній з кав'ярень Житомира була проведена лотерея на користь бідної учнівської молоді. Як зазначалось у пресі, «завдяки добрій організації і благородній меті зібралось багато представників польської спільноти Житомира і загальний дохід лотереї склав 446 руб. 93 коп., чистий дохід – 905 руб. 22 коп. Завдяки пані Янгровській задіяна молодь сердечно обслуговувала присутніх» [17, s. 2].

3 травня, в день відзначення Конституції було проведено велике освітнє віче, з метою створення організації «Мацежі польської» (Macierzy Polskiej). Віче відкрили комісари ПВК В. Душинський і М. Скоковський. До складу президії запрошено заслужених освітян міста – С. Доманевську, О. Курманович, пані Бржостовську. Про необхідність створення «Мацежі польської» говорив представник ПВК з Києва М. Стопира, про потреби і значення народних шкіл – С. Доманевська, про заснування середньої польської школи – Я. Крушевська, про мету і завдання польської освіти загалом – К. Верчак. Для опрацювання статуту організації вибрано комісію з 30 осіб, до якої увійшли представники усіх суспільних верств [18, s. 3].

У липні 1917 р. «Мацеж польська» була зареєстрована і очолила її доктор О. Курманович. До її складу входило 400 осіб. Статутом визначалися широкі освітні і культурні завдання [6,

арк. 301].

Ще одним зареєстрованим освітнім товариством у Житомирі, що поширювало свою діяльність на всю губернію був «Союз польських вчителів і вчительок на Волині». Товариство свої зусилля спрямовувало на реформу і підняття рівня школи і народної освіти взагалі, захист професійних, громадянських і службових інтересів членів товариства, надання їм юридичної допомоги. Організація займалася також підпискою газет і професійної літератури, організацією курсів, наукових лекцій і конференцій, з'їздів і батьківських зборів. Товариством керувало Правління із 9 чоловік, Головою якого була Аурелія Пржибитковська [6, арк. 295].

З метою координації освітньої діяльності, вироблення спільної програми і взаємної підтримки «Мацеж польська» 16 липня 1917 р. зібрала вчительський з'їзд на Волині [3, с. 1]. Як наслідок, у Житомирі було утворено Польський вчительський союз з метою об'єднання всіх вчителів і підняття рівня польських шкіл і національної освіти. Для успішного досягнення цієї мети за матеріальної підтримки товариства «Мацеж польська» при Союзі було організовано безкоштовні трьохмісячні наукові курси для підготовки учителів. Ними скористались 38 осіб, переважно з провінції. На курсах викладалась польська мова, література, загальна історія, історія Королівства Польського, методика, а також проходили практичні заняття. При Союзі також було створено Бюро з працевлаштування вчителів. За мінімальні кошти Бюро підшукувало роботу для вчителів і осіб, що займалися приватним викладанням в Житомирі і повітових містах Волині. Бюро нараховувало 63 особи і планувало початок роботи з 01 серпня [5, с. 2].

Польська громада Житомира у липні активно долучилась до участі у виборах в депутати Житомирської міської думи. Під номером 5 було розміщено списки Польського комісаріату [4, с. 3]. Характер передвиборчої боротьби висвітлено у статті М. Зозулі у газеті «Волинська реч» (Волинская речь). Автор

відзначав, що зовні боротьба буде вестись на основі партійних програм і гасел, однак, все зведеться до боротьби особистостей, включених у списки. Населення намагалось інстинктивно захистити себе виставленням своїх списків. У той час, як у Києві з його півмільйонним населенням боролись між собою 15 списків, у Житомирі на 100 тис. їх було виставлено 17. У цьому, як він вважав, виразився протест населення проти тих, хто не маючи ніякого досвіду і знань, намагався протиснутись до міського господарства [5, с. 4].

Вибори у Житомирську думу відбулись 6 серпня 1917 р. Із 48 тис. осіб, що мали право голосу, проголосувало 24 503 виборця. За результатами виборів на першому місці за кількістю одержаних голосів виявився список № 2 блоку соціалістів-революціонерів і об'єднаної єврейської соціал-демократичної партії – 20 місць, на другому місці – блок російської соціал-демократичної робітничої партії і Бунду – 14 місць. Але у пресі було відзначено, що враховуючи широкі обіцянки цього блоку і їх гасло: «Земля і воля», а також те, що цими гаслами захоплена була значна частина гарнізону, яка брала участь у виборах, то їх перемогу можна вважати незначною. Справжню перемогу одержали поляки, «що свідчить про підтримку їх значною кількістю місцевого населення, їх єдність і прекрасне усвідомлення свого суспільного обов'язку». Вони одержали 17 місць у думі. Вибори засвідчили, що корінне населення готове було захищати національні інтереси і представляти їх у раді [9, с. 3].

На засіданні Житомирської міської думи Польське коло депутатів у вересні 1917 р. оголосило декларацію, в якій заявило про підтримку Тимчасового уряду, як виразника волі широких демократичних верств населення і виступило з гаслом «за нашу і вашу свободу». У ній також наголошувалось на тому, що захищаючи інтереси польського населення, Польське коло завжди буде відстоювати справедливі вимоги всіх народностей у місті і першочергово проводити широку просвітницьку роботу з підняття культурної самосвідомості широких мас міського

населення [13, с. 3].

Таким чином, російська лютнева буржуазна та українська революції активізували життя польської громади Житомира. Поляки очолювали владні інституції міста – Житомирську міську думу, поліцію, представництво Тимчасового уряду у Волинській губернії. Польське населення взяло участь у формуванні нових органів місцевої влади. Її представники увійшли до складу Виконавчого комітету Житомирської губернської і міської ради, губернської ради об'єднаних громадських організацій.

Це був період відновлення раніше існуючих і створення нових громадських організацій, проведення загальнопольських зібрань – віче з метою обговорення важливих суспільних питань життя поляків у місті та в Україні, проведення політичних дискусій та узгодження позицій різних політичних сил. Розбіжність політичних поглядів, належність до різних політичних напрямків – національного, демократичного і соціалістичного, не послабила єдність усіх верств польського суспільства і не завадила польській громаді вирішувати нагальні питання життя – створення польських шкіл, пошук коштів та підняття рівня польської освіти, спільне відзначення важливих національних дат та історичних подій. Третє місце в виборах депутатів до міської думи Житомира зміцнило позиції польського населення в суспільно-політичному житті міста.

Список використаних джерел та літератури:

1. Волинская речь. – Житомир. – 1917. – № 14. – 13 июня – С. 4.
2. Волинская речь. – Житомир. – 1917. – № 25. – 27 июня – С. 4.
3. Волинская речь. – Житомир. – 1917. – № 36. – 11 июля – С. 1.
4. Волинская речь. – Житомир. – 1917. – № 47. – 24 июля – С. 2.
5. Волинская речь. – Житомир. – 1917. – № 52. – 29 июля – С. 2.
6. Державний архів Житомирської області. – Ф. 405. – Оп.1. – Спр. 8. – Арк. 301.
7. Жизнь Волыни. – Житомир. – 1917. – № 61. – 06 марта. – С. 3
8. Жизнь Волыни. – Житомир. – 1917. – № 89. – 12 апреля. – С. 3
9. Жизнь Волыни. – Житомир. – 1917. – № 114. – 09 августа. – С. 3
10. Калакура О. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ ст. - Київ: Знання України, 2007. - 508 с.

11. Потапенко М. Польські політичні сили Наддніпрянської України у добу Центральної ради // Література та культура Полісся. Серія: Історичні науки. С. 127-136.

12. Трудовая Волянь. – Житомир. – 1917. – № 42 – 19 мая. – С. 3.

13. Трудовая Волянь. – Житомир. – 1917. – № 225 – 14 сентября. – С. 3.

14. Dziennik Kijowski. – Kijów. – 1917. – Nr. 74. – 15 marca. – S. 2.

15. Dziennik Kijowski. – Kijów. – 1917. – Nr. 80. – 23 marca. – S. 2.

16. Dziennik Kijowski. – Kijów. – 1917. – Nr. 81. – 24 marca. – S. 2.

17. Dziennik Kijowski. – Kijów. – 1917. – Nr. 95. – 12 kwietnia. – S. 2

18. Dziennik Kijowski. – Kijów. – 1917. – Nr. 116. – 10 maja. – S. 2.

19. Dziennik Kijowski. – Kijów. – 1917. – Nr. 116. – S. 1.

20. Dziennik Kijowski. – Kijów. – 1917. – Nr. 88. – 2 kwietnia. – S. 3

21. Marek Mądzik, Mariusz Korzeniowski, Krzysztof Latawiec, Dariusz Tarasiuk. Polacy na wschodniej Ukrainie w latach 1832-1921. – Wyd. 2 uzup. popr. – Lublin: Wydaw. UMCS, 2014. – 294 s.

22. Zjazd polski na Rusi w Kijowie w dniach 18-24.06 1917 r. – Winnica: Druk. Polska, 1917. – 133 s.

Bilobrovets O. SOCIAL AND POLITICAL LIFE OF THE POLISH COMMUNITY OF ZHYTOMYR (MARCH-OCTOBER 1917)

The article shows the rise of the social and political life of the Polish community of Zhytomyr after the Russian bourgeois revolution of 1917. Representatives of Polish intellectuals and elite circles of the city took part in the creation of new authorities. The Poles were headed by the Zhytomyr City Duma, the police, and the provincial representation of the Provisional Government. Previously formed public organizations and institutions have resumed their activities and new societies have emerged. Statutes and tasks of societies and organizations were discussed at the general meeting - the Chamber. The Polish community offered a national list in the elections of deputies of the city duma and received the third place. A provincial representation and a Polish city commissariat were established in Zhytomyr, which were subordinated to the Polish Executive Committee in Ukraine, representing a single Polish policy. At the 3rd Congress of Polish Organizations in Kyiv, a split occurred between representatives of the democratic and national trends of the social movement. The ideological delineation and institutionalization of various political trends in Polish political life did not prevent the implementation of joint national projects in the city. The Polish community created Polish schools, supported popular education, celebrated important historical dates and honored national heroes.

Key words: social and political life, polish community, Zhytomyr, bourgeois revolution of 1917.

Biłobrowiec O. ŻYCIE SPOŁECZNO-POLITYCZNE POLSKIEJ WSPÓLNOTY ŻYTOMIERZA (MARZEC-PAŹDZIERNIK 1917)

W artykule przedstawiono powstanie życia społeczno-politycznego polaków Żytomierza po rewolucji burżuazyjnej 1917 roku w Rosji. Przedstawiciele polskiej inteligencji i środowisk elitnych brali czynny udział w tworzeniu nowych władz. Wśród liderów najważniejszych instytucji miasta – Radę Miasta Żytomierza, policji wojewódzkiej, urzędu Rządu Tymczasowego byli Polacy. W mieście wznowiły działalność wcześniej utworzone i powstały nowe organizacje społeczne i instytucje, które na walnych zgromadzeniach – Radach omawiały swoje prawa i cele. Ideologiczne rozgraniczenie i instytucjonalna się z różnych nurtów politycznych w polskim życiu politycznym nie przeszkodziło realizacji wspólnych projektów krajowych w mieście.

Słowa kluczowe: życie społeczno-polityczne, polacy, Żytomierz, burżuazyjna rewolucja lutowa.

УДК 378.046:94(477) «1965/1985»

Цимбалюк О.В.,
аспірант кафедри історії України
Житомирського державного
університету ім. І. Франка

ПОВСЯКДЕННИЙ СПРОТИВ ТОТАЛІТАРНИЙ ВЛАДІ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ (II пол. 60-х - I пол. 80-х рр. ХХ ст.)

Спираючись на концепцію «повсякденного спротиву» Дж. Скотта, автор пропонує порівняння проявів цього явища на побутовому рівні (та не лише) українців та поляків в період так званого «брежнєвського застою». В статті наведено деякі спільні риси та відмінності польського і радянського анекдоту, порівняно мету боротьби молодіжних субкультур в ПНР та Радянській Україні, охарактеризовано спротив радянській владі з боку інакодумців. Автор також розкриває прояви реакції влади на «повсякденний спротив» суспільства у формі так званих «публічних послань»: ідеологічних кампаній боротьби з інакодумцями, навішування ярликів «дисидент», «космополіт», «відицепенці», репресії тощо.

Ключові слова: історія повсякдення, Польща, Україна, тоталітаризм, влада, анекдот, субкультура, інакомислення.

На сьогодні Україна та Республіка Польща є важливими стратегічними партнерами та союзниками. Окрім сучасних